

Список використаних джерел:

1. Корнієнко Г. С. Правові засади експорту сільськогосподарської продукції як основи продовольчої безпеки в сучасних умовах / Г. С. Корнієнко // Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку : колект. монографія / ред.: А. П. Гетьман, О. В. Курман. – Харків : Юрайт, 2022. – С. 128–153.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 12.08.2022).
3. Про внесення змін до додатків 1 та 5 постанови Кабінету Міністрів України № 1424 від 29 грудня 2021 року: постанова Кабінету Міністрів України від 05.03. 2022 року № 207 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2022-%D0%BF#Text>
4. Про внесення змін у додаток 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 р. № 1466: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-2023-%D0%BF#Text>
5. Деякі питання здійснення фітосанітарних заходів та процедур, заходів державного контролю у сферах ветеринарної медицини, безпеки та окремих показників якості харчових продуктів в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 року №398 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398-2022-%D0%BF#Text>
6. «Про реалізацію експериментального проекту з верифікації суб’єктів агропромислового комплексу в умовах воєнного стану»: Постанова від 31 жовтня 2023 р. № 1132, Київ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132-2023-%D0%BF#Text>
7. Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 № 327-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2022-%D1%80#Text>

УДК 342.95(477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.20>

ТРУБА Р.М.

**ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

**GENERAL PRINCIPLES OF REGULATORY AND LEGAL PROVISION
OF NATIONAL SECURITY**

Стаття присвячена розкриттю сутності загальноправових засад нормативно-правового забезпечення національної безпеки. Автором визначається, що принципи забезпечення національної безпеки є фундаментальною основою для всієї діяльності відповідного кола суб’єктів у цій сфері. Ці засадничі ідеї забезпечують узгодженість та спрямованість правотворчої діяльності, сприяючи створенню ефективної та сталої системи національної безпеки. Наріжним каменем нормативно-правового забезпечення національної безпеки є принцип верховенства права, який потребує у процесі нормотворчості врахування прав і свобод громадян, підтримує правову визначеність у сфері забезпечення національної безпеки, а також створює умови для ефективного функціонування суб’єктів публічного адміністрування у відповідній сфері. Важливим принципом у нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки є і принцип людиноцентризму, який вимагає від суб’єктів нормотворчості забезпечення захисту та дотримання прав та свобод

© ТРУБА Р.М. – доктор філософії з галузі знань право, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права) <https://orcid.org/0009-0003-0971-8350>

людини, поваги до людської гідності кожної людини. Окремо звертається увага на принцип законності, що є найважливішим елементом системи забезпечення національної безпеки, у разі якщо законність співвідноситься з вимогами принципу верховенства права. Дотримання вимог цього принципу права гарантує те, що правове регулювання національної безпеки буде передбачуваним, а також спрямованим на захист колективних інтересів, у яких не розвиватиметься, нівелюватимуться індивідуальні інтереси громадян.

Ключові слова: національна безпека, нормотворча діяльність, правове регулювання, правотворча діяльність, ризики безпеки.

The article is devoted to revealing the essence of the general legal principles of normative and legal support for national security. The author determines that the principles of ensuring national security are the fundamental basis for all activities in this area. They provide coherence and direction to law-making activities, contributing to the creation of an effective and sustainable national security system. Regulatory and legal support of national security, as the activity of law-making subjects, is naturally based on some key principles of law on which the legal order is founded. This is because ensuring national security, as well as law-making activities in this area, are elements of the rule of law, and therefore must meet the requirements of the fundamental principles of law. The key principles are the principle of the rule of law, the principle of legality, and the principle of human-centrism. The cornerstone of the legal framework for national security is the principle of the rule of law, which requires considering the rights and freedoms of citizens in the rule-making process, maintaining legal certainty in the field of ensuring national security and creating conditions for the effective functioning of public administration entities in the relevant field. An important principle in the legal and regulatory framework for national security is the principle of human-centrism, which requires the subjects of rule-making to ensure the protection and observance of human rights and freedoms and respect for the human dignity of every person. Separate attention is drawn to the principle of legality, which is a crucial element of the system for ensuring national security, provided it is consistent with the requirements of the rule of law. Compliance with this principle guarantees that the legal regulation of national security will be predictable and aimed at protecting collective interests, ensuring that the individual interests of citizens are not eroded or diminished.

Key words: lawmaking activity, legal regulation, national security, rule-making activities, security risks.

Постановка питання. Будь-яка діяльність у сфері забезпечення національної безпеки, включаючи нормативно-правове забезпечення безпеки, ґрунтується на системі фундаментальних засад та вихідних положень – правових принципів. Ці засадничі ідеї (перш за все, загальноправові) носять об'єктивний характер і їх зміст визначається об'єктивною реальністю, що має правове значення, а також практичними завданнями забезпечення національної безпеки. При цьому слід зазначити, що вказані принципи, яким має відповідати законодавство України про національну безпеку, не є результатом суто умоглядної та теоретичної діяльності нормотворців, а впливають із реальних (практичних) потреб нормативно-правового забезпечення національної безпеки та є результатом аналізу реальних загроз та викликів у галузі національної безпеки.

Слід зауважити, що принципи нормативно-правового забезпечення національної безпеки: по-перше, виникають із практичної діяльності щодо забезпечення безпеки, а тому мають враховуватися на всіх рівнях забезпечення безпеки, включаючи правотворчість (зокрема, при розробці відповідних підзаконних актів); по-друге, часто є конкретизацією загальних принципів забезпечення безпеки та є основою для розробки ефективних нормативно-правових актів. Тому важливо підкреслити, що дотримання цих принципів у правотворчій діяльності сприяє створенню стабільного та передбачуваного правового середовища, яке є очевидно необхідним для ефективного функціонування системи національної безпеки. Між тим, слід зазначити, що принципи забезпечення національної безпеки загалом та принципи нормативно-правового забезпечення національної безпеки зокрема не розкриті у достатньому для чіткого розуміння обсязі в жодному чинному нормативно-правовому акті (так само, як і в актах програмно-стратегічного планування

забезпечення національної безпеки). Це сукупно вказує на необхідність їхнього чіткого формулювання та відображення у нормах національного законодавства, чому має передувати наукова дискусія щодо сутності таких принципів, а насамперед – ряду загальноправових принципів, як фундаментальних ідей, на яких заснований правопорядок.

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання. Принципи правового регулювання, незважаючи на їхнє досить широке висвітлення у наукових працях учених (серед яких В.В. Гаєвий [1], М.В. Ковалів [2], Д.О. Кошиков [3], С.О. Лушпаєв [4], Н.С. Мороз [5], С.С. Нешчик [6], О.В. Олійник [7], М.М. Романяк [8], Н.О. Саглаєва [9], Н.Ю. Цибульник [10] та ін.), вимагають додаткового вивчення в контексті нормативно-правового забезпечення національної безпеки. Необхідність визначення цих основних ідей обумовлена низкою обставин. По-перше, дослідження принципів правового регулювання національної безпеки може значно збагатити розуміння процесів ухвалення адміністративних актів суб'єктами забезпечення національної безпеки. Це дозволить більш чітко та обґрунтовано підходити до питань правотворчості та правозастосування, що, у свою чергу, підвищить ефективність усієї системи забезпечення національної безпеки. По-друге, розкриття та формулювання цих принципів сприяє вдосконаленню правотворчої та правозастосовної діяльності органів публічної служби та їх посадових осіб. Чітко осмислені принципи створюють основу для розробки послідовного та структурованого законодавства, спрямованого на формування умов безпеки держави та її громадян. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню нормативно-правової бази національної безпеки, робить її більш стійкою до викликів та загроз, а також сприяє підвищенню довіри суспільства до інститутів публічного адміністрування у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки, як діяльність суб'єктів правотворчості, цілком закономірним чином ґрунтується на ряді ключових принципів права, на яких ґрунтується правопорядок. Це зумовлено тим фактом, що забезпечення національної безпеки, а також правотворча діяльність у цій сфері є елементом правопорядку, а отже – мають відповідати вимогам основоположних принципів права, ключовими з яких є принцип верховенства права, принцип законності та принцип людиноцентризму.

Розглядаючи принцип верховенства права, слід зауважити, що він є ключовим елементом нормативно-правового забезпечення національної безпеки, забезпечуючи існування у державі умов за яких будь-які дії (чи бездіяльність) посадових осіб органів публічної служби у сфері забезпечення національної безпеки, а також нормативні та індивідуальні акти цих суб'єктів повністю відповідатимуть духу права. Верховенство права передбачає, що право має панувати у всіх сферах суспільного життя, забезпечуючи справедливість, правову визначеність та захист прав людини.

При цьому в питанні нормування сфери національної безпеки важливо розуміти, що сутність верховенства права не може бути спотворена і ототожнюватися з пануванням закону, яка є концепцією, котра може хибно виправдати використання правотворчості у відповідній сфері задля побудови авторитарного режиму, що неприпустимо. Недопустимість цього обумовлена тим фактом, що верховенство права насправді зобов'язує дотримуватися прав людини та поважати людську гідність кожної людини, передбачає недопущення свавілля, затверджує правову визначеність, доступ до незалежного правосуддя, за допомогою якого здійснюється судовий контроль актів, прийнятих в адміністративному порядку.

Отже, у контексті нормативно-правового забезпечення національної безпеки принцип верховенства права вимагає, щоб будь-які правотворчі заходи співвідносилися з правом, а результатом правотворчості було те, що заходи стосовно захисту держави та її громадян здійснювалися у суворій відповідності до права. Такий правовий режим в дійсності створює належні правові умови гармонійного співжиття громадян, а також гарантує, що органи публічної служби у відповідній сфері діятимуть у рамках закону та що права і свободи громадян будуть захищені від свавілля та зловживань. Крім того, важливо наголосити, що принцип, який нами розглядається, в нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки вимагає, щоб закони та інші нормативні акти, що регулюють національну безпеку, були чіткими, передбачуваними та справедливими. Внаслідок цього на державу покладається зобов'язання у процесі реалізації нормотворчості у сфері національної безпеки не обмежувати доступ до незалежного та ефективного правосуддя, в рамках якого можуть перевірятися законність дій та рішень суб'єктів публічного адміністрування в сфері національної безпеки. Також слід зазначити і те, що принцип верховенства права сприяє недопущенню дискримінації та забезпечує рівність усіх суб'єктів права перед правовим законом, що є критично важливим для соціальної згуртованості

населення та стабільності їхньої взаємодії, що є важливим фактором забезпечення національної безпеки.

Що ж стосується принципу законності нормативно-правового забезпечення національної безпеки, то відповідна засаднича ідея вважається наріжним каменем усіх галузей права, а відповідно має ключове значення для забезпечення національної безпеки України. Принцип законності фактично є адміністративно-правовим режимом, в якому правовий закон (відповідний всім вимогам принципу верховенства права) панує у відносинах між людиною та державою (органом публічної служби, посадовою особою). У цьому контексті важливо розуміти, що юридична сутність законності як галузевого режиму полягає у неухильній вимозі до всіх органів держави та посадових осіб (також і жителів держави в цілому) суворо дотримуватись нормативно-правових актів при реалізації своїх прав та обов'язків (виконанні своїх повноважень). Крізь призму принципу законності для кожного громадянина створюються умови буття, в яких він може бути впевнений у своїй недоторканності, гарантованості реалізації свого правового статусу та невідворотності юридичної відповідальності за будь-яке правопорушення. Отже, у контексті національної безпеки принцип законності виявляється у безумовній вимозі дотримання всіма суб'єктами права норм законодавства та інших нормативних актів (які відповідають вимогам верховенства права) у сфері забезпечення всіх типів національної безпеки.

Важливо наголосити, що ефективне функціонування системи суб'єктів, які забезпечують національну безпеку, багато в чому залежить від стану законності, що визначається різними факторами правового, соціального, політичного, економічного та іншого характеру. Серед цих факторів можна виокремити недоліки чинного законодавства, високий рівень корупції та злочинності, неконтрольовану міграцію тощо. Через це досягнення цілей забезпечення національної безпеки ускладнюється негативним станом законності. Однак сам принцип законності вимагає, щоб процес забезпечення національної безпеки сконцентрувався на підвищенні рівня законності в державі. Важливість цієї вимоги складно недооцінити, адже: по-перше, законність як основоположна ідея нормативно-правового забезпечення національної безпеки сприяє створенню стабільного та передбачуваного правового режиму, за умов ефективної дії якого права та свободи громадян будуть захищені, а державні інститути функціонуватимуть ефективно та прозоро; по-друге, стан законності безпосередньо впливає на довіру громадян до держави, а також на їхню готовність співпрацювати з державою у процесі забезпечення національної безпеки, зокрема, й в рамках правового регулювання сфери національної безпеки.

Таким чином, реалізація цього принципу передбачає, що суб'єкти забезпечення національної безпеки систематично займаються своєчасним удосконаленням законодавства, а отже – посиленням заходів щодо боротьби з корупцією, підвищенням ефективності органів правопорядку та системи правосуддя, а також розвитком міжнародного співробітництва у галузі національної та глобальної (чи міжнародної регіональної) безпеки. Тобто, принцип законності не лише зміцнює правову систему, а й створює умови для безпечнішого та стабільнішого суспільства, здатного адекватно реагувати на сучасні виклики та загрози безпекового характеру. У цьому контексті юридична та інституційна підтримка принципу законності стає фундаментом для реалізації стратегічних цілей національної безпеки України.

Додатково слід звернути увагу й на зміст принцип людиноцентризму у нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки. Цей принцип є фундаментальною основою нормативно-правового забезпечення національної безпеки і виходить за рамки традиційного підходу до захисту прав та свобод людини та громадянина. Отже, цей принцип є ширшим виразом відповідного конституційного принципу, закріпленого в Основному Законі України, який формулює інститут захисту прав людини та громадянина, встановлюючи систему державного захисту та розмежовуючи повноваження органів публічної служби, а також визначаючи межі їх розсуду. При цьому слід зауважити, що принцип людиноцентризму вимагає, щоб права і свободи людини і громадянина могли бути обмежені лише на підставі закону та в строго встановлених (на законодавчому рівні) межах. Означена вимога наголошує на важливості встановлення відповідальної заборони ігнорування в процесі забезпечення національної безпеки факту розвитку України як правової держави, де захист прав і свобод людини є пріоритетом. З огляду на це національна безпека, заснована на людиноцентризмі, спрямована на захист конституційного ладу, основних прав і свобод громадян, охорону суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України, а також на збереження громадянського миру, політичної та соціальної стабільності. Таким чином, принцип людиноцентризму в нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки є ключовим елементом, який дозволяє ефективно захищати права та свободи громадян, забезпечуючи

при цьому стабільний та сталий розвиток суспільства. Цей принцип вимагає від усіх суб'єктів нормотворчості у сфері національної безпеки неухильного дотримання прав і свобод людини в процесі виконання своїх функцій, що є основою для побудови правової та демократичної держави, здатної ефективно протистояти сучасним викликам та загрозам.

Висновки. Принципи нормативно-правового забезпечення національної безпеки є фундаментальним підґрунтям для всієї діяльності у цій сфері. Відповідні засадничі ідеї забезпечують узгодженість та спрямованість правотворчої діяльності, сприяючи створенню ефективної та сталої системи національної безпеки України. Комплексний підхід до формування чітких вимог означених принципів та їх впровадження у правотворчий процес у відповідній сфері на практиці дозволяє суттєво зміцнити нормативно-правову базу національної безпеки, підвищити її ефективність та забезпечити захист держави та її громадян від різних загроз та ризиків. Крім того, ці принципи дозволяють унеможливити використання правотворчої діяльності у відповідній сфері в якості нормативно-правової основи для розбудови авторитарного режиму в Україні.

Серед розглянутих принципів особливе значення в правовій державі набуває принцип верховенства права, який вимагає у процесі нормотворчості врахування права і свобод громадян, вимагає правової визначеності у сфері забезпечення національної безпеки, а також створює умови для ефективного функціонування суб'єктів публічного адміністрування у відповідній сфері. Так, в умовах виконання вимог принципу верховенства права національна безпека стає не лише завданням держави, а й спільною метою всіх громадян (суб'єктів громадянського суспільства), що сприяє створенню безпечного та процвітаючого суспільства з низьким рівнем ризиків національної безпеки. Також вкрай важливим можна вважати і принцип людиноцентризму у нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки, який обов'язково використовується у рамках нормування правового, соціального, економічного, політичного та інших напрямів діяльності суб'єктів національної безпеки. Цей принцип вимагає від суб'єктів нормотворчості забезпечення захисту та дотримання прав та свобод людини, поваги до людської гідності кожної людини. Так, правовий режим забезпечення національної безпеки, побудований на основі людиноцентризму, забезпечує не тільки захист від зовнішніх та внутрішніх загроз, але й сприяє їхньому благополуччю та розвитку, знижуючи соціальну напругу та підвищуючи лояльність громадян до держави. Додатково слід звернути увагу й на принцип законності, який є найважливішим елементом системи забезпечення національної безпеки, якщо законність співвідноситься з вимогами принципу верховенства права. В умовах суворого дотримання принципу законності, що відповідає принципу верховенства права, правове регулювання національної безпеки стає передбачуваним, спрямованим на захист колективних інтересів, у яких не розмиваються та не нівелюються індивідуальні інтереси громадян. Отже, формування та закріплення цих принципів на законодавчому рівні (також у рамках концептуального акту про національну безпеку та її забезпечення) зрештою дозволить створити більш чітку та структуровану основу для розробки та реалізації заходів щодо забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Гаєвий В.В. Поняття і ознаки принципів правового регулювання соціальної безпеки в умовах розвитку концепції громадянського суспільства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 711–715. doi: 10.24144/2788-6018.2023.05.127.
2. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Курилін І.Р., Гладун В.Р. Принципи адміністративно-правового регулювання забезпечення економічної безпеки у контексті Стратегії національної безпеки України. *Law & Sciences*. 2018. № 1. С. 28–33.
3. Кошиков Д.О. Принципи державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Вип. 7. С. 59–65.
4. Лушпаєв С.О. Про принципи правового регулювання продовольчої безпеки України. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 268–273.
5. Мороз Н.С. Сутність інформації в контексті загальних принципів інформаційної безпеки. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 845. С. 137–142.
6. Нешик С.С. Принципи правового забезпечення державного управління у сфері раціонального використання природних ресурсів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2. С. 170–174.
7. Олійник О.В. Принципи забезпечення інформаційної безпеки України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 4. С. 72–78.

8. Романяк М.М. Принципи дозвільної діяльності у сфері екологічної безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 459–465.
9. Саглаєва Н.О. Принципи правового регулювання як самостійна юридична категорія. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 110–116.
10. Цибульник Н.Ю. Принципи адміністративно-правового регулювання сектору безпеки держави. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 6. С. 182–186. doi:10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.30.

УДК 343.359

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.21>

ХИЖНЯК Є.С.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНИХ СКЛАДОВИХ МОДЕЛІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE MODERNIZATION OF MEANINGFUL COMPONENTS OF THE MODEL OF OPERATIVE AND INVESTIGATIVE FORECASTING OF INTENTIONAL MURDERS BY CRIMINAL POLICE UNITS

У статті розглянуто поняття «оперативно-розшукове прогнозування», зазначено, що розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення посприяв перегляду ustalених практик прогнозування у діяльності правоохоронних органів, що здійснюється з метою підвищення ефективності профілактичної діяльності та є передовим інструментарієм направлення зусиль та ресурсів для стабілізації криміногенної або оперативної обстановки.

Констатовано, що попри те, що такому напрямку діяльності як оперативно-розшукове прогнозування властива різна міра достовірності, підготовка та застосування розгорнутих аналітичних прогнозів буде мати беззаперечний позитивний вплив на стан протидії кримінальній протиправності, що є перспективним напрямом удосконалення ефективності діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції.

Визначено, що прогнозування поділяється за сферою поширення на стратегічне та оперативно-тактичне. Для досягнення максимальних результатів під час прогнозування слід мати навички використання сучасного аналітичного інструментарію та володіти достатніми знаннями про системи інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності, що є завданням кримінальних аналітиків.

Вирішальну роль у підготовці релевантних прогнозів про розвиток подій у майбутньому належить якісно сформованій спроможності правоохоронних органів реалізовувати кримінально-аналітичну діяльність (наявність професійних кримінальних аналітиків та доступ до сучасних програмних аналітичних інструментів). Резюмовано, що модель оперативно-розшукового прогнозування є базовою в ході оперативно-розшукової протидії умисним вбивствам та нерозривно пов'язана з принципом наступальності, вмиле застосування вказаної моделі позитивно вплине на результативність та якість застосування ресурсів (сил та засобів) поліції для успішної реалізації засад з превенції кримінальній протиправності.

Ключові слова: прогнозування, оперативно-розшукове прогнозування, модель оперативно-розшукового прогнозування, оперативно-розшукова діяльність, умисні вбивства, кримінальний аналіз, підрозділи кримінальної поліції.